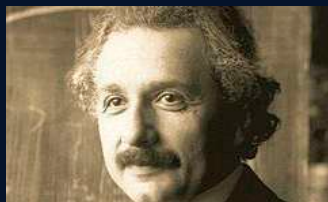


NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET



PARACELZUSOV TAJANSTVENI SVIJET



ALBERT EINSTEIN



ALTERNATIVNE
BUDUĆNOSTI



VLAHO BUKOVAC



ČUDESNI ŽIVOT
PČELA RADILICA

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

04 | 2023. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 MNOGO KULTURA, JEDNO ČOVJEČANSTVO

Sabine Leitner

5 ALTERNATIVNE BUDUĆNOSTI

Julian Scott

6 Albert Einstein O ČOVJEČANSTVU, ŽIVOTU I SMRTI

8 PARACELZUSOV TAJANSTVENI SVIJET

Jelena Sikirić

14 VLAHO BUKOVAC

Tomislav Peharda

18 JE LI OBNOVLJIVO ODRŽIVO?

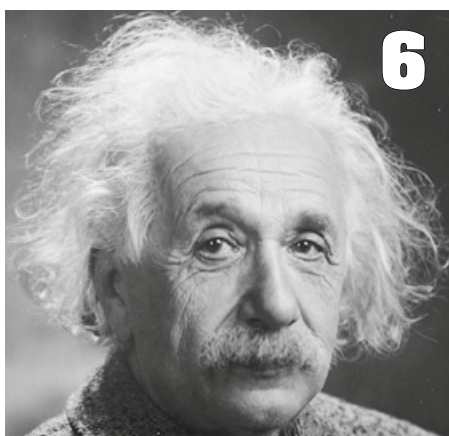
Florimond Krins

19 ČUDESNI ŽIVOT PČELA RADILICA

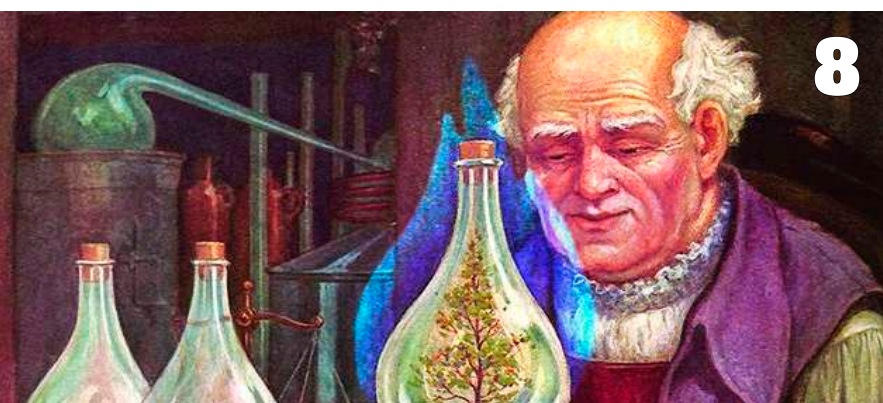
Rudolf Ernoić



5



6



8



14



18



19

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić,
Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branislav Vukajlović, Damir Krivdić

Lektura: Branka Žaja

Tehničko uredništvo:
Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

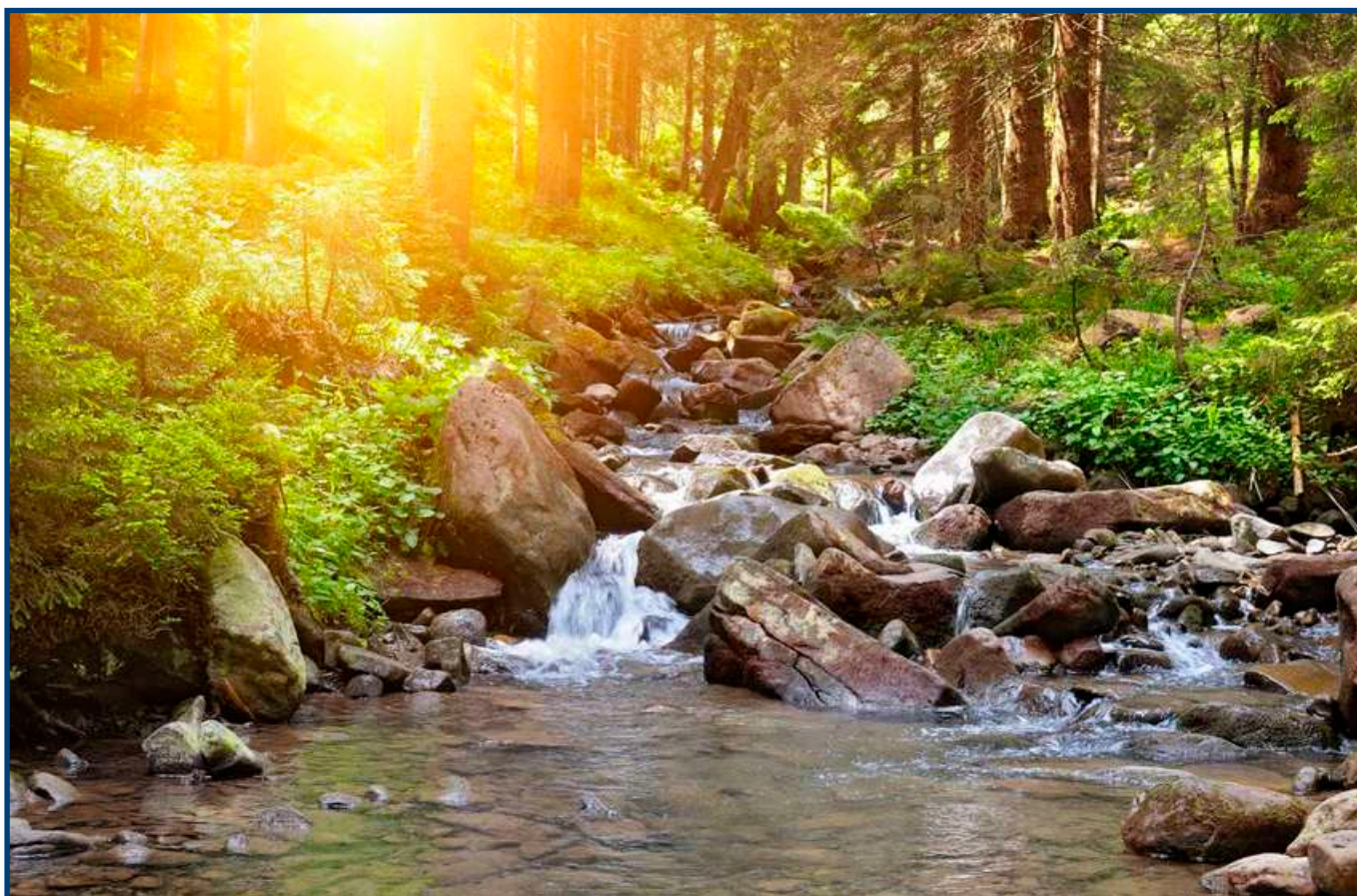
NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com



Još od vremena predsokratovaca, platoničara i stoika, preko srednjovjekovnih, renesansnih i suvremenih filozofa, mnogi su mudri ukazivali na analogiju između čovjeka i univerzuma, mikro i makrokozmosa. Kozmos, uređeni svijet, poiman je kao živo biće, a čovjek kao njegov sastavni dio sazdan je od istih elemenata, fizičkih, psihičkih i duhovnih. Zakoni koji upravljaju neizmjenjnim univerzumom, upravljaju i životom čovjeka kojemu je najvažniji cilj uskladiti se sa zakonima sveopće prirode kako bi mogao aktivno sudjelovati u zajedničkoj evoluciji.

Kao istinski baštinik starih škola, renesansni liječnik, alkemičar i filozof Paracelzus također sagledava svemir kao jedinstveno biće, veliki živi organizam ispunjen bezbrojnim oblicima života. *Priroda života svemira je jedna i njenim izvorom može biti samo jedno vječno Jedinstvo. To je organizam u kojem sve što je prirodno živi u harmoniji i skladu.* Svoja istraživanja usmjerava na uvijek otvorenu "Knjigu Prirode", pažljivo osluškujući njezine poruke kako bi pomogao čovjeku živjeti primjerenijim i boljim životom.

Danas, u vremenu raspadanja sustava vrijednosti i poremećaja ravnoteže na svim planovima, potrebno je ponovno pronaći izgubljeno uporište u jedinstvu svega. Slijedeći primjer Paracelzusa i mnogih učenjaka svih vremena, potražimo odgovore u Prirodi za skladniji život u tajanstvenom okrilju univerzuma... 🏠

Uredništvo

MNOGO KULTURA, JEDNO ČOVJEČANSTVO

Sabine Leitner



Prije desetak godina gledala sam dokumentarac *Bébés* (2010.) Thomasa Balmésa. Film prati prvu godinu života četiriju beba iz Mongolije, Japana, Kalifornije i Namibije. Film ne sadrži nikakvu naraciju, samo pušta slikama da govore same za sebe, prikazujući ogroman kontrast koji postoji između ove četiri kulture. Nevjerojatno je vidjeti kako su ove četiri bebe u samo godinu dana doživjele potpuno različito iskustvo života na ovom planetu, što će bez sumnje uvelike utjecati na njihovo razumijevanje svijeta i života u njemu.

Svi smo uvjetovani našim kulturnim odgojem i naša kultura utječe na nas više nego što mislimo. Prema američkoj antropologinji Ruth Benedict: "Ključne razlike po kojima se razlikuju ljudska društva i ljudska bića nisu biološke. One su kulturne." Naše kulturno okruženje prenosi nam što je ispravno, prihvatljivo, higijensko, normalno, opasno, sigurno, lijepo ponašanje itd. Ono razvija naše ukuse, oblikuje naša mišljenja, odlučuje što učimo, a što ne učimo, utječe na naš sustav vrijednosti i utječe na način na koji razmišljamo, osjećamo i djelujemo.

Naša kulturna uvjetovanost je ono što znamo, a obično mnogo ne preispitujemo. Naša kultura je naša referentna točka da se stvari rade na "pravi način". Sasvim je ljudski misliti da je način na koji smo nešto naučili raditi najbolji i stoga se drugačiji načini rada često ne vrednuju. Upravu tu leži ogroman potencijal za nesporazume i sukobe. Kao što film *Bébés* tako dobro prenosi: ne postoji samo jedan način rađanja, odgoja i čuvanja djece i sl. Mnogo je načina da se nešto učini, a svi imaju logiku i razlog. Što vrijedi za različite kulturne norme, vrijedi i za povijest. Skloni smo prosuđivati prošlost prema našim sadašnjim standardima i mislimo da je to ispravno. Međutim, kao što jezgrovito kaže nezaboravni prvi redak romana *Posrednik*

(*The Go-Between*) L. P. Hartleyja: "Prošlost je strana zemlja; oni stvari rade drugačije."

Dakle, kakav bismo stav trebali usvojiti pred nečime što je vrlo različito i često se kosi s našim vlastitim normama? Kako još uvijek možemo imati osjećaj za "ispravno i pogrešno" – vlastiti moralni kompas, koji je tako važan! – a opet ne postati previše kritični? Mislim da bi dobro polazište bilo priznati da je doista vrlo težak zadatak pomiriti razlike, kao i prihvatiti da će to zapravo zahtijevati pravi napor od nas samih.

Svi ćemo morati razviti dubok i autentičan osjećaj vlastitog ja koji se ne osjeća ugroženo različitošću. Svi ćemo morati naučiti razmišljati svojom glavom kako bismo na razlike mogli gledati svježim i nepristranim očima. Svi ćemo morati povećati svoju sposobnost ljubavi. I svi ćemo morati zapamtiti da velika većina naših razlika proizlazi iz "slučajnosti rođenja", tj. da smo rođeni u drugačijim okolnostima, živjeli bismo i razmišljali vrlo različito.

Sve su to teško ostvarive stvari i postavlja se pitanje što bi nam uopće moglo pomoći u tom nastojanju? Možda postoje dva motiva: jedan je čista nužda, budući da je naš svijet sve manji i da ima sve manje prostora za "živjeti i pustiti živjeti". Drugi je možda idealistička nada svojstvena našim dušama koja je izražena riječima Schillerove *Ode radosti*, ovjekovječene u Beethovenovoj *Devetoj simfoniji*:

*Tvoje snove vežu niti
što rastavi zao običaj,
svi će ljudi braća biti,
krilo tvoje spajat' zna.*

Uvjerenam sam da ćemo jednog dana svi shvatiti da smo dio istog čovječanstva i da smo oduvijek ujedinjeni bez obzira na naše rasne, spolne, kulturne, religijske, društvene i druge razlike. ☺

Sengleskog prevela: Helena Marković

ALTERNATIVNE BUDUĆNOSTI

Koncept *Buen Vivir*

Julian Scott

U Južnoj Americi pojavio se novi pokret koji budi nadu onima koji vole prirodu, stalo im je do pravednosti i ponekad zdvajaju zbog stanja u svijetu te žele nešto napraviti da bi se stvari promijenile na bolje. Zove se *Buen Vivir*, što doslovno znači "dobro živjeti". Proizišao je iz izraza *Sumak Kawsay*, što na domorodačkim jezicima *kečua* i *kičva* Perua i Ekvadora znači "pun život". Jedna od definicija ovog koncepta je "način života u harmoniji sa zajednicom, s nama samima i, najvažnije, s prirodom" (www.pachamama.org). Domorodački narodi tisućama godina žive u skladu s tim principima.

Suočeni s kolapsom utopije komunizma i nesigurnim položajem njegovog dugogodišnjeg protivnika – liberalnog kapitalizma – *Buen Vivir* predlaže alternativnu budućnost za čovječanstvo. Dok je u kapitalističkom sustavu fokus na blagostanju pojedinca, *Buen Vivir* tvrdi da se prava pojedinca trebaju podrediti narodu, zajednici i prirodi. Karakteristika pokreta *Buen Vivir* koja ga definira jest harmonija – među ljudskim bićima te između ljudi i prirode. Doista, jedan od ključnih elemenata u jednadžbi ljudskog blagostanja jest koncept o pravima prirode. Umjesto da doživljava prirodu kao izvor blagostanja, bilo za pojedinca ili državu, *Buen Vivir* vidi Prirodu (s velikim P) kao entitet vrijedan sam po sebi. To je ono što izdvaja ovaj pokret te ga suprotstavlja onome "održivog života", koji vidi održivost iz pretežito ljudske perspektive. Iz perspektive pokreta *Buen Vivir*, čovjek ne posjeduje prirodu, zemlju ni resurse, on njima samo upravlja. Koncept vlasništva – ključnog u zakonu na Zapadu – zamijenjen je konceptom odgovornog upravljanja. Također, *Buen Vivir* nadilazi socio-ekonomski pristup kakav zastupaju pokreti *Occupy* i njemu slični, koji teže ponovnom preuzimanju kontrole nad ekonomijom od današnjih političkih institucija.

U Ekvadoru i Boliviji, prava Prirode zapisana su u Ustavu. Bliže nama, u Švicarskoj, životinje, biljke i ostala bića od 2000. godine imaju pravo na dostojanstvo priznato Ustavom. U SAD-u postoje pravosudni pokreti da se biljkama i "neživim objektima" kao što su rijeke prizna status pravne osobe, što onda dozvoljava da se tuže korporacije ako im je ugrožen integritet. Diljem svijeta, od Nepala do Turske, poduzete su inicijative da se prihvati koncept prava ekosustava. U Indiji susrećemo koncept "ekološki *Swaraj*", a u Južnoj Africi "eko-*Ubuntu*".

Kako to funkcionira u praksi? Kritičari primjene koncepta u Ekvadoru ističu kako Ustav vladi dozvoljava da olabavi *Buen Vivir* propise ako je to u nacionalnom interesu i ne zahtijeva informirani pristanak zajednica u slučaju kontroverznih razvoja događaja. Ekvadorska vlada nastavlja odobravati projekte stranih eksploatacijskih kompanija, iako one narušavaju prava Prirode.

Prirodno je da se nova ideja u praksi ne poklapa uvijek s teorijom, no to ni na jedan način ne obezvrjeđuje ideju samu po sebi. Ono što ohrabruje u vezi ovog koncepta jest da predstavlja revolucionarni povratak istinskom prirodnom načinu razmišljanja. Doista, čovječanstvo se može nadati vraćanju ravnoteže u svom okolišu samo ako krene od premise da je Priroda živo biće i samim time vrijedna poštovanja, pa čak i štovanja. Promjena mentalnog stava od vlasništva nad prirodom kao posjedom do upravljanja prirodom kao odgovornosti, mogla bi biti početak novog doba čovječanstva.

Ostaje pitanje kako bi se takva značajna promjena mogla dogoditi na globalnoj razini, s obzirom na velike geopolitičke zapreke koje stoje na putu. Kao što nas uči povijest, zaokreti sudbine često su nepredvidljivi. ♣

S engleskog prevela: Ana Maslač

O ČOVJEČANSTVU, ŽIVOTU I SMRTI

Albert Einstein

O čovječanstvu

Treba imati na umu da se moralne osobine ljudi u prosjeku ne razlikuju puno od zemlje do zemlje.

Neuspjeh i neimaština su najbolji odgajatelji i pročišćivači.

Nakon određene dobi, čitanje previše odvraća um od njegovih kreativnih mogućnosti. Svatko tko čita previše, a premalo koristi vlastiti mozak, zapada u lijenu naviku mišljenja, baš kao što čovjek koji provodi previše vremena u kazalištu dolazi u iskušenje da se zadovolji živjeti tuđim, umjesto vlastitim životom.

Raditi "dobro" (u etičkom smislu) u stvarnosti je teško postići. Za mene, nešto kreativno što je učinjeno s ljubavlju je "dobro" učinjeno.

Prava vrijednost ljudskog bića određuje se prvenstveno mjerom u kojoj je postigao oslobođenje od samoga sebe.

Sve religije, umjetnosti i znanosti grane su istog stabla. Sve te težnje usmjerene su prema oplemenjivanju čovjekova života, podižući ga iz sfere pukog fizičkog postojanja i vodeći ga prema slobodi.

Moje je mišljenje da naše doba karakterizira savršenstvo sredstava i nejasnoća ciljeva.

Mi ljudi općenito živimo u iluziji sigurnosti života uz kućno ognjište, u pouzdanom i ugodnom fizičkom i ljudskom okruženju. Međutim, kada je svakodnevni ritam prekinut, shvatimo da smo kao brodolomci koji pokušavaju balansirati na slabašnoj dasci na otvorenom moru, zaboravljajući odakle smo došli i ne znajući kako kormilariti.

Nema većeg zadovoljstva za pravičnog i dobrotamjernog čovjeka od spoznaje da je svoju najbolju energiju posvetio službi za neko dobro.

Veliki dio naših stavova uvjetovan je mišljenjima i emocijama koje nesvjesno usvajamo kao djeca iz našeg okruženja. Drugim riječima, tradicija je – osim naslijeđenih sklonosti i osobina – ono što nas čini tim što jesmo... Moramo pokušati prepoznati ono što u tradiciji koju prihvaćamo šteti našoj sudbini i dostojanstvu – i u skladu s tim oblikovati naše živote.

Djelovati inteligentno u ljudskim odnosima moguće je samo ako se pokuša razumjeti misli, motive i strepnje suparnika u takvoj potpunosti da se svijet može vidjeti njegovim očima. Svi dobrotamjerni ljudi trebali bi pokušati što više doprinijeti poboljšanju takvog međusobnog razumijevanja.

Kad bi pojedinac ostao prepušten sam sebi od rođenja, ostao bi primitivan i nalik životinji u svojim mislima i u osjećajima... Pojedinac je ono što jest... temeljem toga što je član velike ljudske zajednice koja usmjerava njegovo materijalno i duhovno postojanje od kolijevke do groba.

Svaka čast čovjeku koji je proživio život pomažući drugima, ne znajući za strah, i kome su grubost i ogorčenost nepoznati. To je građa od kakve su načinjene velike moralne vođe.

O životu

Život nikoga ne miluje. No, sreća je kad smo u mogućnosti u nekoj mjeri izaći iz vlastitih neugodnih granica i usredotočiti se na objektivna pitanja koja nadilaze životne nedaće.

Život u službi neke ideje može biti dobar ukoliko

ta ideja daje život i oslobađa pojedinca iz njegovih okova, ali bez guranja u neko drugo ropstvo. Znanost i umjetnost mogu djelovati na taj način, ali mogu dovesti i do porobljavanja ili nezdravog ugađanja i iskrivljavanja. Ali ne bih osporio mišljenje da ta nastojanja dovode do nesposobnosti nošenja sa životom. Uostalom, čak je i voda fatalna ako se u njoj utopiš.

(Sinu Eduardu, 23. prosinca 1927.)

Najbolje stvari u životu uključuju imati jasno shvaćanje međusobne povezanosti stvari.

Život je sjajna tapiserija. Pojedinac je samo neznatna nit u neizmjernom i čudesnom uzorku.

Čudna je naša situacija tu na Zemlji. Svatko od nas dolazi u kratki posjet, ne znajući zašto, iako ponekad misli da to naslućuje... Postoji jedna stvar koju znamo: čovjek je ovdje zbog drugih ljudi.

Samo život koji se živi za druge vrijedan je života.

Život pojedinca ima smisla samo utoliko što pomaže u tome da život svakog živog bića učini plemenitijim i ljepšim. Život je svet, to jest, to je vrhovna vrijednost kojoj su sve ostale vrijednosti podređene.

Život usmjeren poglavito prema ispunjenju osobnih želja uvijek će, prije ili kasnije, dovesti do gorkog razočarenja.

O smrti

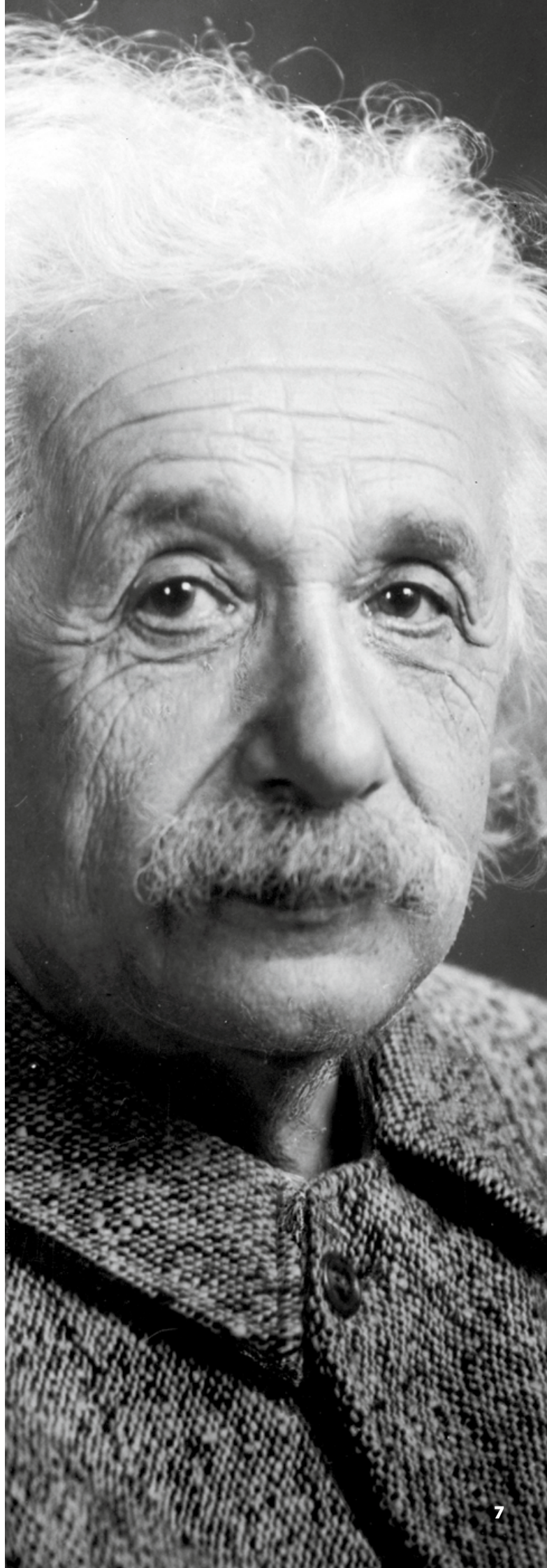
Kratko je ovo postojanje, kao kratak posjet tuđoj kući. Put koji treba prijeći slabo je osvijetljen treperavom svijesti čije je središte ograničavajući i odvajajući "Ja" ... Kada grupa pojedinaca postane "mi", harmonična cjelina, dosegli su toliko visoko koliko ljudi mogu doseći.

Za nekoga pod teretom godina, smrt će doći kao oslobođenje. Osjećam to vrlo snažno sada kada sam i sam ostario i počeo gledati na smrt kao na stari dug koji će konačno biti isplaćen. Ipak, instinktivno se čini sve što je moguće da se odgodi konačni obračun. To je igra koju Priroda igra s nama.

Promatrajte prirodu, i tada ćete je bolje razumjeti. 🏠

Izvor: The Ultimate Quotable Einstein, Alice Calaprice

Š engleskog preveo: Željko Glodić





PARACELZUSOV TAJANSTVENI SVIJET

Jelena Sikirić

Vjetar povijesti donosi sjeme novog života.

Vrijeme rađanja nove kulture, novog svjetonazora uvijek podsjeća na mitološku borbu bogova i titana. U prijelomnim trenucima povijesti čovječanstva, u razdobljima smjene epoha, na pozornici povijesti odigrava se drevna kozmička drama – umiruće forme i dogme staroga svijeta sudaraju se s novorođenim idejama i obrascima novog vremena. Filozofija povijesti uči da svi povijesni preokreti imaju slične karakteristike: umjesto starog pogleda na svijet, starih kulturnih, religijskih i političkih formi, stare znanosti i stare umjetnosti, dolaze nove ideje i modeli, pojavljuje se ponovo šarena slika kaosa, paradoksa i kontrasta. Miran i logičan tijek povijesti smjenjuju neredi; ono što se činilo čvrstim i dugovječnim ruši se poput kule od karata, i čini se da zbunjeni ljudi nemaju nikakvih uporišnih točaka, ničeg postojanog čemu bi mogli vjerovati. Epidemije, katastrofe, religijski i znanstveni dogmatizam, ratovi, politička borba, neobražovanost, okrutnost, barbarstvo i egoizam dovode do

divljaštva i gubitka moralnoduhovnih vrijednosti, do mnoštva novopečenih "mesija" i sekti koje iskorištavaju povjerenje naivnih i bespomoćnih ljudi koji su izgubili tlo pod nogama – to je sve samo jedna strana tajanstvene drame smjene epoha, točke preokreta.

U najdubljem kaosu, usred kruženja umirućih formi koje u svom samrtnom grču postaju sve surovije i dogmatičnije, vjetar povijesti donosi svježinu novog vremena, sjeme novog života. Ono nalazi utočište u umovima i srcima idealista i entuzijasta, onih koji usred okružujuće buke nisu izgubili sposobnost čuti i vidjeti, koji usred sveopće krize nisu izgubili sposobnost raditi, vjerovati i nadati se. U najdubljem kaosu, rađaju se posebni ljudi-geniji, koji tijelom žive u staroj epohi, ali umom i srcem pripadaju budućem, novom, tek nadolazećem vremenu. Oni postaju nositelji novih ideja, iznenađujućih otkrića, graditelji sjajnih djela i samim time vrše preokret ne samo u svijesti ljudi, nego i u okretanju kotača povijesti. Zahvaljujući njihovim

titanskim naporima, novom svjetonazoru i modelima života, novim prostranstvima koja otkrivaju, povijest čovječanstva dobiva drugačiji obrat; struje i bujice velike rijeke života usmjeravaju se u drugo korito, nastupa nova epoha, a zajedno s njom korjenito se mijenja sudbina svijeta.

Paracelzusun život – put tragaoca za istinom

Kada je nakon strogosti, krutosti i konzervativnosti srednjega vijeka nastupila epoha renesanse, bila je ona slična snažnoj struji svježeg zraka donesenog vjetrovom povijesti, koja je zgrnula na hrpu sve okamenjeno i uobičajeno, čisteći pozornicu svijeta od vjekovima nakupljenog dogmatizma i predrasuda, stvarajući ljudskom duhu dugo očekivane uvjete za let. Unatoč progonu svake izuzetne i slobodarske ideje zbog zastarjelih i okamenjenih dogmi prethodnog razdoblja, epoha renesanse donijela nam je skup znamenitih, velikih imena kao što su Leonardo da Vinci, Michelangelo, Rafael i Dürer u slikarstvu; Shakespeare i Cervantes u književnosti; Nikola Kuzanski, Marsilio Ficino, Giordano Bruno, Kopernik i Galilei u filozofiji i znanosti. U nizu tih ljudi nalazi se i veliki Paracelzus.

Pojava tajanstvene figure Aurelija Theophrastusa Bombastusa von Hohenheima, poznatog kao Paracelzus, na filozofskoj sceni početkom 16. stoljeća izazvala je pravi šok, opću zbunjenost, slično djelovanju snažnih uragana u prirodi. Tako uzdrmati i do temelja potkopati okamenjene filozofske, znanstvene i moralnoetičke koncepcije svoje epohe, kako je to učinio Paracelzus, može samo osoba koja u sebi nosi nešto divovsko, neograničeno bilo kakvim okvirima i nepodložno bilo kakvim tumačenjima. *Paracelzus je bio div uma, nadvisujući svojim mentalnim sposobnostima i, što je još važnije, duhovnom prirodom, većinu svojih suvremenika. Ove su mu kvalitete omogućile da izvrši preokret u znanosti, sličan onome što ga je Luther napravio reformom u teologiji.*

Živio je u svijetu u kojem je gotovo dvije tisuće godina vladala Aristotelova filozofija, suhoparna, zaokružena, već zastarjelog sustava koji se počeo raspadati, u kojoj ništa nije podlijegalo preispitivanju ili popravljanju, a svaki pokušaj unošenja izmjena, produbljivanja ili udaljšavanja od njenih tvrdnji ocjenjivao se kao drskost i hereza. Samostalno istraživanje, inventivni i stvaralački duh, originalni stavovi bili su protjerani iz znanstvenih krugova, a studenti su na univerzitetima samo ponavljali mišljenja vladajućih autoriteta. Ništa novo nije bilo dozvoljeno. Ono što je već posto-

jalo, služilo je kao materijal za beskonačne besplodne diskusije i sporove između profesora i doktora.

No obične fraze, dogmatizam i riječi bez smisla – to ne može biti područje kojem teže umovi slični Paracelzusu. On je bio tragalac za istinom, a ne žongler znanstvenim terminima.



Paracelzus (1493. - 1541.) – renesansni liječnik, alkemičar, astrolog, znanstvenik, filozof i mistik

Filip Aurelije Theophrastus Bombastus von Hohenheim rodio se 1493. godine blizu mjestašca Maria-Einsiedeln u Švicarskoj, nedaleko Züricha.

U ranoj mladosti Paracelzusa je u znanosti podučavao otac, čuveni liječnik, jedan od potomaka starog i slavnog roda Bombastusa čiji je prastari posjed bio zamak Hohenheim. On je sinu davao poduku iz osnova alkemije, kirurgije i terapije. Paracelzus je uvijek prihvaćao očevu mišljenje i govorio o njemu vrlo toplo, ne samo kao o ocu, nego i kao prijatelju i učitelju.

Njegovo se školovanje nastavilo u samostanu Sv. Andrije u Levanthalu pod vodstvom i prijateljskim pokroviteljstvom Eberharda Baumgartnera, kojeg su smatrali jednim od najčuvenijih alkemičara tog vremena.

S navršениh šesnaest godina upisuje studij na Sveučilištu u Baselu. Pretpostavlja se da je nakon završetka studija postao učenicom poznatog nadstojnika samostana Sv. Jakova u Wurzburgu, opata Johana Triemija, velikog alkemičara upućenog u okultne nauka,

koji je mladom tragaocu za mudrošću govorio o dubokim misterijima svemira, prirode i čovjeka. Težnja za skrivenim i metafizičkim u alkemiji dovodi Paracelzusa u laboratorij bogataša Sigizmunda Fugrera (u Tirolu) koji je, kao i opat Tritemije, bio poznati alkemičar, sposoban učeniku prenijeti mnoge tajne.

Poznato je da je Paracelzus dio života proveo u brojnim i tajanstvenim putovanjima, u lutanjima i

istraživanju. Boravio je u Njemačkoj, Italiji, Francuskoj, Nizozemskoj, Danskoj, Švedskoj i Rusiji. Od 1513. do 1521. godine bio je zarobljenik Tatara, a nakon oslobođanja, prateći sina tatarskog kana, otputovao je u Konstantinopol, gdje se, po riječima njegovih biografa, zadržao neko vrijeme "u potrazi za kamenom mudrosti". Također se govori da je na ovaj način susreo mnoge istaknute filozofe, mudrace i alkemičare Bliškog istoka i Indije, zahvaljujući kojima je produbio svoje poznavanje skrivene mudrosti.

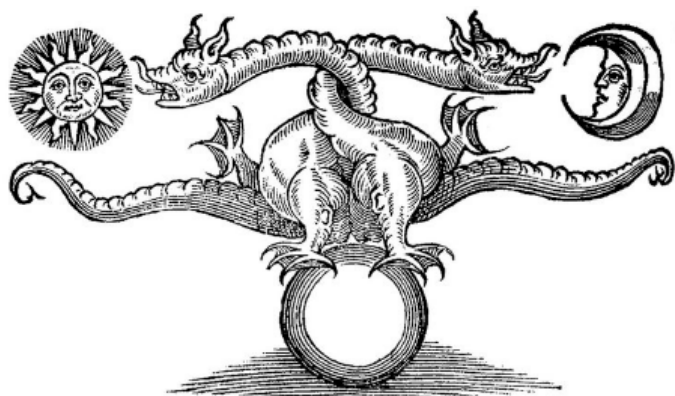
Putovao je po balkanskim i podunavskim zemljama te još jednom posjetio Italiju gdje je radio kao vojni kirurg u carskoj vojsci sudjelujući u brojnim vojnim ekspedicijama toga vremena.

Provevši u lutanjima deset godina, bilo primjenjujući u praksi vještinu liječenja, bilo podučavajući ili izučavajući tajnu mudrost, u dobi od 32 godine vratio se u Njemačku gdje se ubrzo proslavio s nekoliko neobičnih slučajeva izlječenja bolesnika.

Čitav njegov preostali život bio je titanska borba protiv neukosti, šarlatanstva, dogmatizma, ljudske gluposti, okrutnosti i oholosti. U raznim gradovima podučavao je fiziku, medicinu, anatomiju i alkemiju. Bio je najmudriji i najpoznatiji liječnik svoga vremena jer je liječio svaku, pa i najtežu bolest, snagom svoje velike nadarenosti pomoću vlastoručno pripremljenih lijekova i talismana. Paracelzus nije imao ni jednog zaštitnika, zato je stekao mnoštvo neprijatelja, privlačeći na sebe žestoku mržnju ljekarnika, liječnika, šarlatana, profesora i mnogih drugih koji su mu zavidjeli na uspjehu. Optuživali su ga, također, za herezu i savez sa sotonom. Nije zato nikakvo čudo što je njegov život završio tragično. Napali su ga razbojnici koje je unajmio neki liječnik, jedan od njegovih neprijatelja. Pri padu je udario glavom o kamen, i tako se ugasio jedan izvanredni, herojski život.

Umro je 24. rujna 1541. godine u 48. godini. Jedan od najvećih erudita i najučenijih filozofa i mistika, istaknuti alkemičar i fizičar, prorok i vidovnjak, iza sebe je ostavio ogromnu literarnu baštinu. Filozofija, medicina, pneumatologija, kozmologija, antropologija, alkemija, astrologija, magija – nije ni blizu potpuna lista disciplina koje je majstorski izložio u svojim radovima, odražavajući cjelovito i duboko poznavanje različitih područja tajnog nauka.

Paracelzus je bio neobičan, tajanstven, složen i na prvi pogled proturječan čovjek. Kao istinski glasnik renesanse, bio je poput vremena u kojem je živio, toliko velik i neobuhvatan za naše poimanje. Apsurdne optužbe koje su podizali njegovi protivnici



otkrivaju da su se osobito preuveličavale njegove mane. Jedni su ga smatrali pijanicom i svadljivcem, drugi ženomrscem, no svi su se neprijatelji bojali njegovog blistavog uma, njegove iskrenosti i njegovog, ne uvijek profinjenog i uljudnog, oštrog jezika. Samo srodna duša, koja isto toliko mrzi licemjerje i laž, i isto toliko voli istinu kao što ju je volio Paracelzus, može pojmiti ono što je taj iskren i velik čovjek govorio o sebi: *Znam da nisam čovjek koji govori ljudima samo ono što im odgovara i nisam naviknut davati ponižne odgovore na uobražena pitanja... Ja sam grub čovjek, rođen u grubom svijetu, rastao sam u borovim šumama i možda u nasljedstvo dobio njihove iglice. Ono što se meni čini uglađenim i prijateljskim, drugome može izgledati grubo, i ono što je za mene svila, drugome može biti tek grubo platno.*

Božja nam se djela otkrivaju kroz mudrost, i Boga – onog koji živi unutar nas – najviše veseli ako postanemo slični njemu.

Imao je brojne neprijatelje među nezalicama i fanaticima. Dovodio ih je do očajanja razobličavanjem i kritikom široko raširenih i duboko ukorijenjenih predrasuda i znanstvenih besmislica, ne samo zastarjelih i apsurdnih, nego i trulih od starosti. U vrijeme kada su svi šutjeli u strahu za vlastiti život, on se nikoga i ničega nije bojao. Uznemiravao je sredinu drskim načinom kojim se suprotstavljao, napadao i rušio stara pravila i zablude. Posebno snažno osuđivao je farizejstvo, pretjeranu ceremonijalnost i idolopoklonstvo, licemjerje i ograničenost. *Bogu je potrebno samo srce, a ne ceremonija... Zamjeram vašim svetim ocima jer su pisali za tijelo, a ne za dušu; pisali su stihove, a ne teologiju, stvarali su iluziju, umjesto da otkrivaju istinu. Oni su bili učitelji običaja i načina života, a ne učitelji vječnoga života.*

Crna odjeća ili komadić papira, potvrda nekog od moćnika zemaljskog života, ne čini čovjeka svetim. Svet je onaj koji postupa mudro jer mudrost jest Bog... Svećenik koji postupa nepravedno ne pozna istinu i nema je pravo propovijedati. On može samo kao papagaj ponavljati riječi i izreke, smisao kojih će biti nedostupan njegovom shvaćanju jer on sam ništa ne zna o njihovom značenju.

Vjerovanje u mnijenja nije vjera. Koji vjeruje glupo, sam je glupan... Koji vjeruje slijepo, nema znanje i ne posjeduje ni vjeru, ni snagu... Bog se ne veseli gleda-

jući glupane, tupoglavce i naivce spremne povjerovati u bilo što, bez obzira koliko je to besmisleno; on ne želi niti da u svakoj zemlji postoji samo jedan mudar čovjek koji razumije, a ostali da ga slijepo slijede. Božja nam se djela otkrivaju kroz mudrost, i Boga – onog koji živi unutar nas – najviše veseli ako postanemo slični njemu.

Ljubav prema Bogu rasplamsat će u našim srcima vatrena ljubav prema čovječanstvu, ljubav prema čovječanstvu bit će izazvana ljubavlju prema Bogu.

Ali ovaj titan "grube i bodljikave vanjštine", osim uistinu božanske nadarenosti i duboke mudrosti, imao je i veliko, plameno ljudsko srce ispunjeno ljubavlju i samilošću. Izvršio je brojna čudesna izlječenja bolesnika koje su autoriteti proglasili neizlječivima. Bio je predmet divljenja naroda i profesionalne zavisti kolega. Izazivao je bijes ovih posljednjih i zato što je, za razliku od drugih liječnika, mnoge siromahe liječio besplatno. Najčešće je nagrada za njegov trud bila nezahvalnost.

Cijeli svoj život Paracelzus je ostao putnik tražeći sve dublja i dublja spoznavanja velike božanske mudrosti u prirodi i svemu što ga je okruživalo. Nije prihvaćao mir malog, običnog, udobnog ljudskog života. Njegova neumorna duša, vječno žudeći za svježim gutljajem s izvora istine, zahtijevala je sve više i više napora i pustolovina. Bio je sličan ptici puštenoj iz kaveza koja osjeća radost slobode i diže se prema nebu sve više i više, bez snage da se zaustavi. O ovom mističnom entuzijazmu koji grije srce svakog tragaoca za mudročću, sam je rekao: *Oni koji ostaju kod kuće možda žive mirnije i bogatije od onih koji putuju, no ja ne želim ni mir, ni bogatstvo... Ja sam lutao u potrazi za svojom vještinom često se izvrgavajući opasnosti. Da zaljubljeni može prijeći dugačak put kako bi susreo obožavanu ženu – to je sigurno, no, koliko li je samo jača ta čežnja u onoga koji ljubi mudrost, koja ga goni na lutanja u potrazi za svojom božanskom ljubavnicom!*

Makrokozmos i čovjek su jedno

Paracelzusovo učenje je svestrano i duboko. Kao i mnogi izuzetni filozofi i mistici, on ovo znanje nije crpio iz knjiga. Ono nije bilo apstraktna teorija, nego rezultat zadivljujuće sposobnosti prodiranja u skrivenu bit svemira, prirode i čovjeka, u izvor univerzalne mudrosti kozmosa koji nema ni početka ni kraja. Sam je Paracelzus govorio da tijekom deset godina nije pročitao ni jednu knjigu, a njegovi su učenici tvrdili da im je diktirao čitave tomove svojih radova ne koristeći pritom nikakve zapise i bilješke. Njegovo je učenje sveobuhvatno, složeno i duboko, te je praktički nemoguće

spomenuti sve u jednom članku. Iz tog ćemo razloga navesti samo nekoliko istaknutih, ključnih točaka njegova djela.

Nastavljajući učenje mnogih drevnih filozofa i mistika, Paracelzus poima univerzum kao veliki živi organizam, kao makrokozmos, kao jedinstvenu cjelinu koja nema ni početka ni kraja. On govori o beskonačnom broju paralelnih svjetova koji se neprekidno transformiraju, i o beskonačnom broju oblika života i principa evolucije. U svemu tome odražavaju se tragovi *Iliastera*, okultnog božanskog principa, prvobitnog i istinskog uzroka svega postojećeg, vječne stvaralačke snage, tvorca univerzuma.

Priroda je univerzalni učitelj. Sve što ne možemo spoznati iz vanjskih očitovanja prirode, možemo doznati iz njenog duha. Oboje su jedna cjelina...

Priroda života svemira je jedna i njenim izvorom može biti samo jedno vječno Jedinstvo.

To je organizam u kojem sve što je prirodno živi u harmoniji i skladu. To je makrokozmos. Sve je plod jedne univerzalne stvaralačke snage. Makrokozmos i čovjek (mikrokozmos) su jedno. Oni su jedna konstelacija, jedan utjecaj, jedan dah, jedna harmonija, jedno vrijeme, jedan metal, jedan plod.

Sve što postoji i zbiva se u svemiru – makrokozmosu, postoji i može se zbivati u čovjeku – mikrokozmosu. Svi principi, snage, planovi, bića i energije koje ujedinjene stvaraju zagonetno biće kojeg nazivamo čovjek, jedne su i iste snage i energije koje, ujedinjene u beskonačno većem razmjeru, nazivamo univerzomom. Sve što se događa u sferi uma makrokozmosa, može se odraziti u duši i dovesti do nutarnjeg opažanja čovjeka.

O ovoj tijesnoj vezi između univerzuma i čovjeka ovisi harmonija između beskonačnog i konačnog, neizmjenjivo velikog i neizmjenjivo malog.

Priroda je univerzalni učitelj. Sve što ne možemo spoznati iz vanjskih očitovanja prirode, možemo doznati iz njenog duha. Oboje su jedna cjelina. Priroda će svemu naučiti svog učenika ukoliko on postavi ispravno pitanje. Priroda je svemir... Nevidljiva priroda može postati vidljiva ako steknemo sposobnost primanja njenog nevidljivog svijeta... On (čovjek, op.a.) može iz makrokozmosa (i iz prirode, op.a.) upoznati značenje simbola (formi) koji ga okružuju, kao što prima jezik od svojih roditelja.

Život je univerzalan i svugdje prisutan princip i nema ničega u čemu ne bi bilo života... U prirodi ništa nije mrtvo... Ne postoji ništa tjelesno što ne bi imalo dušu skrivenu u njemu... U prirodi ne postoji smrt; umiranje se sastoji u gašenju jednog oblika postojanja i rađanja života u drugom. Život sam po sebi ne može umrijeti ili nestati jer on ne stvara forme... Smrt oblika samo je prekid djelovanja vječne snage života u jednom očitovanju, što prethodi njenom drugom očitovanju. U prirodi ne postoji smrt, postoji samo vječni proces transformacije i evolucije.

Sva čuda magije ostvaruju se voljom, imaginacijom i vjerom

Magija ili *Magna Scientia* za Paracelzusa je uzvišenija od svih znanosti o prirodi jer u sebi uključuje znanje i shvaćanje kako vidljivih, tako i nevidljivih osobina prirode. Ova uzvišena mudrost izravni je ulaz u nevidljivu bit mikro i makrokozmosa, neposredna spoznaja istine. Magija nije samo znanost, nego i velika vještina jer za njeno razumijevanje nije dovoljno proučavati knjige. Pravi mag postaje posrednik između neba i zemlje, on stvara, gradi, transformira, vođen nevidljivom rukom Boga koji ga nadahnjuje. Paracelzus je govorio:

...Mi vjerujemo u snagu te mudrosti koja upravlja nebom i s kojom je moguće upoznati sve tajne prirode... Čarobnjaštvo nazivaju magijom, ali magija je mudrost, a u čaranju nema nikakve mudrosti. Istinska nauka zna sve... Vječni dio svih stvari postoji bez vremena, bez početka i bez kraja... Nema uzaludnih nadaanja. Sve što se čini nevjerovatno, neprirodno i nemoguće, može postati iznenađujuće istinito u vječnosti...

Imaginacija – to je velika snaga, sposobnost pomoću koje duh za dušu prevodi jezik prirode. Duh je gospodar, imaginacija – instrument, tijelo – poslušni materijal...

Magija i čarobnjaštvo su toliko duboko različite, koliko su međusobno suprotni svjetlo i tama, bijelo i crno. Magija je očitovanje uzvišene mudrosti i znanja o natprirodnim silama (u ime dobra, op.a.). Do duhovnog znanja nije moguće doći pomoću logike o vanjskim fizičkim pojavama, ona se otkriva samo onome koji u sebi razvija sposobnost osjećanja i viđenja duhovnog.

...Magijska se moć ne dodjeljuje na fakultetu, ne dobiva diplomom, nego dolazi od Boga... Vježbanje u istinskoj magiji ne zahtijeva obrede, molitve, crteže

krugova ili znakova... Potrebna je samo duboka vjera u veliku snagu općeg dobra... Istinska magijska moć sastoji se u istinskoj vjeri, istinska vjera temelji se na znanju...

Sva čuda magije izvršavaju se voljom, imaginacijom i vjerom... Imaginacija – to je velika snaga, sposobnost pomoću koje duh za dušu prevodi jezik prirode.

Duh je gospodar, imaginacija – instrument, tijelo – poslušni materijal... Svaki čovjek ima svoj vlastiti nutarnji svijet, stvoren snagom imaginacije. Ako je ta snaga dovoljna da osvijetli svaki kut ovog nutarnjeg svijeta, tada će sve ono što čovjek pomisli dobiti formu u njegovoj duši...

Imaginaciju rađa čista i snažna čežnja srca... Putem imaginacije čovjek surađuje s nevidljivim, s tajanstvenim duhovima, genijima – zaštitnicima prirode. Kroz imaginaciju se ispoljavaju čiste ideje i u djelima čovjekova duha one dobivaju oblike i tijela. Uspoređujući ideje sa zvijezdama, Paracelsus govori:

Ljudi ne izmišljaju i ne stvaraju ideje; ideje postoje, a ljudi ih mogu dohvatiti. Čak ako svi profesori muzike odjednom umru, nebo – iskonski učitelj muzike – neće nestati i učiti će ovoj umjetnosti druge ljude. Postoji mnoštvo ideja koje ljudi još nisu dosegli, mnoštvo zvijezda koje su još previše daleko da bi se stvorila čvrsta veza sa Zemljom. Carstvo zvijezda i ideja beskonačno je i stoga je izvor pronalazaka i otkrića (iz kojeg moć imaginacije crpi nadahnuće, op.a.).

Nove zvijezde pojavljuju se na nebu, druge nestaju. Nove ideje pojavljuju se na mentalnom obzoru, a stare se ideje zaboravljaju. Kada se na nebu pojavi nova kometa, ona užasom ispunjava srca neznalica; kada se nova veličanstvena ideja pojavi na mentalnom obzorju, izaziva strah u onima koji su privrženi starim učenjima i uobičajenim formama...

... Što je volja ako ne snaga skrivena u misli (umu) čovjeka koja djeluje kroz njegovu imaginaciju?

Snaga imaginacije je veliko oruđe medicine. Ona može izazvati bolest čovjeka i životinje i može ih izliječiti... Bolest ili izlječenje potječe iz imaginacije vođene voljom...

... Što je volja ako ne snaga skrivena u misli (umu) čovjeka koja djeluje kroz njegovu imaginaciju?

Imaginacija se jača i usavršava vjerom, a svaka sumnja razara rezultate ovog rada. Vjera mora podupirati imaginaciju jer ona ispoljava volju.

Onaj koji je snažan u svojoj vjeri i pun sigurnosti da ga božanska sila u čovjeku može zaštititi od svakog zla – postaje neranjiv.

Istinska vjera može proizlaziti samo iz izvora općeg dobra u kojem ne može postojati zlo, a ono što nije dobro, nije Istina... ☞

Sruskog prevela: Marijana Starčević Vukajlović



VLAHO BUKOVAC

Tomislav Peharda



Velebna djela iz raskošna Bukovčeva opusa, poput *Hrvatskog preporoda*, *Gundulićevog sna* ili *Dubravke*, nikoga ne ostavljaju ravnodušnim. Naprotiv, igra likova i bogatstvo boja bude u nama nešto više od samog vizualnog doživljaja. Istančanost figura, dinamiku kompozicije, bogatstvo detalja, jasnoću lica, položaj ruku, sve to uspijeva staviti na platno jedan od naših najvećih slikara s kraja 19. stoljeća – Vlaho Bukovac.

Njegov život i karijera bili su isprepleteni životnim iskušenjima i njihovim nadvladavanjima, no to je bila cijena uspjeha, cijena umjetničke besmrtnosti. Svojim je primjerom pokazao da se čovjek može izboriti za vlastiti identitet i pronaći svoje mjesto pod suncem bez pomoći privilegija i naslijeđenog društvenog statusa.

Djetinjstvo i mladost

Rodio se u Cavtatu 1855. g. kao drugo dijete u skromnoj, ali ljubavljivi prožetoj obrtničkoj obitelji Faggi-
oni. Iz najranijeg djetinjstva pamti šarene motive koji su se nizali pred njegovim očima dok je promatrao majku kako tka konavoske nošnje, a kasnije, u tuđini, često ga je pratila zvonjava dubrovačkih zvona poput "utišanih glasova daleke domovine".

Slikarski dar koji je prožimao njegov duh veoma se rano i snažno očitovao, a potreba da se likovno izrazi postat će konstanta njegova života. Kao dijete pokazivao je zavidnu crtačku nadarenost, a umjesto u igri s vršnjacima, vrijeme je provodio izrađujući crteže svoje okoline i ikonice svetaca.

Već je tada počeo razvijati sposobnost da crtež ne dovrši neposredno pred modelom, već da ga naprom volje upamti, utiskujući ga u svoj um do najma-

nje pojedinosti, kako bi ga u svom ateljeu dovršio "iz glave". To mu je kasnije omogućilo da svoja djela izradi bez dugotrajnog zamaranja modela, a vlastitog imaginaciji dade prostor za odabir najvjernijeg utiska. Upravo ga ta umjetnička osobina potvrđuje kao jednog od najboljih portretista svoga vremena i majstora velikih figurálnih kompozicija, u čemu ga do danas nijedan naš slikar nije nadmašio.

Proveo je uobičajeno djetinjstvo u sigurnosti doma i dječjim razonodama, no već s jedanaest godina, 1866. godine, odlazi sa stricem na rad u Ameriku, što će izkorijenja promijeniti sudbinu provincijskog dječaka. Bio je to ujedno početak mučnih i teških događaja koji će ga natjerati da rano očvršne i sazrije.

"Zemlja blagodati" postaje za Vlaha prava noćna mora jer stric ubrzo umire, a strina ga, umjesto u obećani *college*, šalje u "besplatno popravilište za malodobnike". Tu dočekuje svoj prvi Božić u Americi, gladan, napušten i zaboravljen, daleko od voljene kuće i bližnjih. Saslušavši njegovu životnu priču, iz popravilišta ga je izvukao odgojitelj i vratio strini. U kući se ovaj neugodni "izlet" hladno prešućivao, a Vlaho je strini morao čuvati dijete te raditi najteže kućanske poslove. I pored toga, pronalazio je vremena za skiciranje i crtanje.

Četverogodišnji boravak u Americi obogatio ga je izdržljivošću i upornošću, ali ne i novcem. Vraća se kući siromašan. *Na slikarstvo sam gledao kao na vrlo ugodnu igru, ali ni na kraj pameti mi nije bilo da se odmetnem u umjetnike. Htio sam u svijet, da ne budem na teret svojim roditeljima. Odlučih se za pomorca, da jednom, ako Bog da, budem kapetan...*

Ponovno je odlučio krenuti u svijet, ali ni ovoga puta nedaće ga nisu mimošle. Vjerno su ga pratile kad se kao kadet na brodu *Osmi dubrovački* uputio prema Carigradu i kasnije u pečalbi u Južnoj Americi, gdje je kao slikar dobio posao na željeznici da crta i izrađuje brojeve i slova na željezničkim vagonima. Samouk, gradio je svoj put neumorno crtajući. Osjećao je da je slikarstvo njegov životni poziv, no za školovanje nije imao novca.

Nakon što je ostao bez posla, sa skromnom uštedenom odlazi u Kaliforniju i zapošljava se u jednoj kavani. Sve to vrijeme nije dozvoljavao da rutina svakodnevice ugasi njegov slikarski žar. Slikao je portrete po narudžbi pa je njegov talent ubrzo prepoznat i uslijedila su prva javna priznanja u lokalnim talijanskim i američkim novinama San Francisca. Tada se definitivno odlučuje okrenuti slikarstvu. Konačno se mogao posvetiti usavršavanju svog talenta ne izdržavajući se više grubim fizičkim radom. Počeli su ga doživljavati onako kako je sam sebe doživljavao – kao slikara.

Iako svjestan svog materijalnog uspjeha, slutio je da je likovna umjetnost nešto drugo, nešto dublje i jače. Izrađivao je puno portreta, ali je osjećao da njegov samouki talent nije dostatan. Trebalo ga je nekako izbrusiti, dati mu jasno usmjerenje, oplemeniti ga. Želio je ući u tajnu kako započeti i završiti sliku, a to nije mogao sam. Htio je učiti od majstora:

Zaželio sam se pravog majstora, da od njega naučim pravu umjetnost. Sve me to prisililo da se odlučim za Europu. Što će mi zlato bez prave umjetnosti! S mojim prištednjama krenut ću u Rim, da se usavršim u slikarstvu. Tamo su pravi učitelji, a Amerika je dobra škola samo za trgovce. Uprijeh sve sile, da dovršim sve radove i onda vrućim zlatnišima da krenem put domovine.

Put ga je doveo natrag u domovinu, u njegov rodni kraj: *...odmah pokazah roditeljima one zlatniše. Rekoh im da bi se s vremenom u Americi i obogatio, al' da moja svrha za sada nije novac, već nauka.*

Svjetska slava

U domovini je potražio pomoć i savjet od uglednih umjetnika svoga doba. Uvaženi dubrovački pjesnik i erudit Medo Pucić silno se zalagao za nadarenog mladića i njegovim nagovorom Vlaho odustaje od školovanja u Rimu. Zajedno s biskupom Strossmayerom postaje Bukovčeva mecena preuzimajući troškove njegova školovanja u Školi lijepih umjetnosti (*École des Beaux Arts*) u Parizu.

No, upis u Školu bio je zbog potpunosti neizvjestan. Ovom izazovu sudbine Bukovac se samouvjereno suprotstavio, predlažući profesoru Cabanelu da odluči o njegovom upisu nakon što vidi njegov rad na zadanu



temu. Tako je mala studija Bukovčeve lijeve ruke koja počiva na hrptu knjige bila presudna za njegov ulazak u svijet likovne umjetnosti.

Bukovčeva nadarenost odmah je došla do izražaja. Napredovao je nevjerovatno brzo, stekavši ugled jednog od najboljih učenika. Već nakon nepune godine dana odlučio se okušati na najvažnijoj svjetskoj likovnoj manifestaciji onog doba – Pariškom salonu.

Kad sam prvi put godine 1877. vidio Salon, osjetio sam kako sam neznanat prema tim majstorima. Boljelo me, al nijesam smalaksao. I ja ću jednog dana, ako Bog da, biti među njima! - rekoh samom sebi.

Izložio je svoju *Crnogorku na obrani*. Od tada pa nadalje Salon postaje njegovo najznačajnije poprište odmjeravanja s najistaknutijim europskim majstorima. Upravo to uspoređivanje sa slikama u Salonu tjeralo je Bukovca na stalno usavršavanje vlastitog stila.



Svoje nadahnuće crpio je iz antike skicirajući grčke i rimske statue, tražeći i uočavajući sklad ljudskih tijela, raznolike proporcije i veličanstveni zakon linija. Od više različitih modela izabirao bi skladne proporcije i slagao ih u cjelinu, ili bi od više likova stvarao studije kompozicije. Antika tako postaje uzor njegovom dotad samoukom stilu.

Dok se usavršavao, nije zaobilazio ni progresivne ideje impresionista koje ga postepeno osvajaju. Malo-pomalo počinje crtati male, spontane slike u planeru (pejzažu). Prepušta se eksperimentiranju napuštajući preciznost crteža i statičnih figuralnih kompozicija kojima je bio zaokupljen na Akademiji, nastojeći prenijeti utisak doživljaja i vizualnih fenomena boja i svjetlosti. Ta težnja da uhvati trenutni pokret, atmosferu, dominirat će poglavito pred sam kraj njegova

stvaralaštva, prilikom izrade aktova.

Akt *La grande Iza (Velika Izida)* donosi mu 1881. g. svjetsku slavu i ugled kao "le clou du Salon" od 2727 ekspanata. Samo dvije godine kasnije slikom *The White Slave (Bijeli rob)* proslavlja se u Engleskoj.

No, portretiranje je ono koje mu omogućuje jasnu prepoznatljivost i popularnost među publikom. Postaje tražen i to mu omogućuje sigurnu egzistenciju. U crtanju portreta posjedovao je istančan dar zapažanja detalja. Crtao je nevjerovatno brzo *a la prima*. Znao je suptilno izraziti karakter lika, nabore tkanina, ornamentiku sagova. Običavao je najprije razgovarati s osobom koju bi portretirao kako bi je što bolje "uhvatio", a tek onda prionuti na slikanje. Pozadine je upotpunjavao raznolikim orijentalnim sagovima, šarenim tepisima, glatkom svilom, sjajnim nakitom, nabranim volanima, mekim baršunom...

Ono što je osobito davalo pečat i originalnost njegovim djelima bile su ruke portretirane osobe. Slikao ih je do najsitnijih detalja – stare, s površinskim venama, ponekad sa skupim nakitom, ili vitke, bijele, mlade, prekrizene ili kako nježno dodiruju svilu. U njima se jasno ogledao karakter osobe, njezin društveni status ili fizičko zdravlje. Ruke su bile portret u malom i njegov "slikarski potpis" na svim portretima. Zbog ovog svojstvenog stila možemo ga nazvati portretistom ruku.

Pred kraj studija postaje formirani slikar, dostojan učenik škole profesora Cabanela. Ono za čim je težio još u Americi, tada još nejasna vizija, sada mu se ostvarilo. *Biti mlad i slavan u Parizu! Zar ima što veće, što vrijednije na svijetu?! Blagoslovljene sve patnje koje su me pratile do tog časa!*

Prilikom jednog od njihovih posljednjih susreta sam profesor Cabanel "posvećuje" Bukovca srdačnim stiskom ruke, potvrđujući tako njihovu ravnopravnost – postao je majstor slikarstva. Osjetivši to, Bukovac se nije mogao suzdržati. Zaplakao je.

Zagrebačko razdoblje

U naponu slave dolazi u Hrvatsku. Nošen vlastitim vizijom i nutarnjom pokretačkom snagom, donosi ideje impresionista i duh klasične pariške umjetnosti, čime pali iskrinu u letargičnim umjetničkim krugovima. Postaje *spiritus movens* svih manifestacija i izložbi likovne umjetnosti.



Nadahnut nacionalnim temama i sadržajima, ovdje stvara svoja velika alegorijska figurarna djela: *Hrvatski preporod*, *Karneval u Epidauru*, *Razvoj hrvatske kulture*. U djelu *Gundulićev san* sintetizira svoje cjelokupno umijeće, širinu znanja, spaja realno i apstraktno, prikazujući likove u slobodnom prostoru, elemente pejzaža, doručak na travi, lik Gundulića okruženog ženskim aktovima.... *Gundulićev san* predstavlja simbolično sažimanje svih njegovih tema i motiva.

Istovremeno slika po narudžbama koje pristižu sa svih strana svijeta. U galeriji likova ima mjesta za sve staleške skupine: portretira britanskog milijardera Samsona Foxa, cara Franju Josipa I., srpsku kraljicu Nataliju, Obrenoviće, Strossmayera, mladu patricijku, sluškinju... Pruža mu se jedinstvena prilika da se u Engleskoj obogati crtanjem portreta. No, uvidjevši da bi time ugrozio svoju umjetničku slobodu, on tu zamamnu ponudu odbija imajući stalno na umu: *Bilo kako bilo, glavni uvjet za umjetnika bez kojeg nema ni zanos a ni zadovoljstva jest: sloboda! Sloboda rada i sloboda raspolaganja samim sobom.*

U zagrebačkim umjetničkim krugovima zavlada je nova klima koja je dovela do osnivanja Društva hrvatskih umjetnika. Time počinje novo razdoblje u hrvatskom slikarstvu. Svojom reputacijom, likovnom zrelošću i društvenim angažmanom Bukovac postaje kamen temeljac novog vala koji se zbog toga definira kao vrijeme prije i poslije Bukovca.

Iako oko novoizgrađenog Umjetničkog paviljona Bukovac uspijeva stvoriti jezgru hrvatske moderne, ima mnogo neistomišljenika. Zbog sukoba s konzervativnom strujom napušta Zagreb. *Ali umjetnik, ako hoće ostati samo umjetnik, mora živjeti daleko od sićušnih, mizernih, neestetskih osobnih borbi. Inače je izgubljen! A ja sam bio i jesam uvijek samo umjetnik.*

Prag

Psihički skrhan zagrebačkim nesuglasicama sa starijim kolegama, daleko od voljenog Pariza i rodnog Cavtata, prihvaća poziv da predaje na Praškoj akademiji. Živio je za svoju umjetnost i studente. Velik dio vremena provodio je i sa svojom obitelji iz koje crpi motive za svoje radove. Obitelj mu je bila poput "drugog ateljea". Svoj privatni život ne odvaja od svog rada, naprotiv, skladno ih povezuje u jednu cjelinu. U svojim kasnijim radovima sve se više posvećuje temama iz obiteljskog kruga.

Iako neumorno radi, osjeća nostalgiju za rodnim krajem: *Željan sam sunca i našeg mora, a bogme i domaće hrane, ljupke naše riječi i našega čovjeka, koji je uza sve mane, najbliži našem srcu i čudi.*

Slavni slikar umire u Pragu 1922. godine. Slikarska ga strast nikada nije napustila i do kraja je života slikao jednakim žarom. *Slikanje bijaše i ostade moj najveći užitak; čim sam zaposlen slikanjem, zaboravim na sve i mislim da nema danas čovjeka na svijetu koji bi bio sretniji od mene.* ☞



JE LI OBNOVLJIVO ODRŽIVO?

Florimond Krins

U našem političko-ekološkom kontekstu uvijek zanimljivo je diskutirati o proizvodnji obnovljive energije. Međutim, često se zaboravlja sagledati širu sliku: kako se ona stvara? Kako se integrira u svoje okruženje? I kako će to završiti? Sva ta pitanja često se izostavljaju ili brzo zanemaruju.

Neosporno je da se naša žed za energijom, naročito električnom, više nego udvostručila od 1990. godine. Trenutačna svjetska potrošnja električne energije je preko 20 petawatt sati (PWh). Za usporedbu, samo Velika Britanija godišnje troši 0,3 PWh, što je 1% globalnih potreba. Gotovo 65% te električne energije potječe od fosilnih goriva, 10% od nuklearne fisije, a ostatak iz obnovljivih izvora energije: sunca, vjetra, hidroelektrana, biomase i biogoriva.

Neću govoriti o potrebi da se riješimo svih izvora energije koji potječu od fosilnih goriva, već s kojim bismo ih izvorima trebali zamijeniti i koji su to zapravo izvedivi i održivi izvori. Većina ljudi nije svjesna količine materijala koji je potreban za izgradnju fotonaponskih panela ili vjetroturbina, da ne spominjem goleme količine betona koje su potrebne za izgradnju brana za hidroelektrane, na čiju proizvodnju otpada 8% globalne emisije CO₂.

Što se tiče očekivanog životnog vijeka uređaja, naprava ili konstrukcija za proizvodnju i transformaciju različitih primarnih izvora energije u električnu energiju, obnovljivi izvori još uvijek nisu dosegli dugovječnost tradicionalnih elektrana. Na primjer, solarni paneli imaju vijek trajanja od 25 do 30 godina,

međutim elektronika koja se koristi za transformaciju energije iz fotonaponske ćelije u mrežu je krhkija i ne traje toliko dugo. Iako je solarnim panelima poboljšana učinkovitost, trebat će još dugo vremena prije nego što će davati više energije od one potrošene za njihovu proizvodnju.

Postoji način dobivanja električne energije bez emisije CO₂, a to je upotrebom nuklearne energije. Međutim, u našoj svijesti postoji velika podozrivost prema upotrebi nuklearne energije, a njoj su doprinieli Černobil i Fukušima. No, to je ipak najsigurniji i najodrživiji izvor proizvodnje električne energije. Pravilnim gospodarenjem otpadom i recikliranjem, nuklearna proizvodnja je savršeno održiva i stvara otpad niske radijacijske razine koji se može sigurno pohraniti i s njime upravljati, ako se uloži dovoljna sredstava. Premda budućnost nuklearne energije nije nužno u fisiji nego u fuziji...

Možemo zaključiti da prelazak na obnovljive izvore energije nije tako jednostavan kao što mislimo. Zamijeniti elektrane na fosilna goriva elektranama na obnovljivu energiju nije održivo ni isplativo, iako one u određenim dijelovima svijeta omogućuju učinkovitu proizvodnju električne energije. Mora postojati pouzdan i učinkovit način generiranja osnovnih energetskih potreba koje zahtijeva naše moderno društvo. U konačnici se ipak moramo zapitati o stvarnoj potrebi potrošnje tolike energije. ♻️

Šengleskog prevela: Nada Krivokuća

ČUDESNI ŽIVOT PČELA RADILICA

Rudolf Ernoić

Promatrajući pčele u rano proljeće kada procvjetaju prve voćke i proljetnice, primjećujemo veliku aktivnost oko ulaza u košnicu. Sve vrvi od pčela, jedne dolaze, druge odlaze, nekolicina stražari na ulazu, a neke pak nadzirući košnicu samo lete ispred ulaza. Sve se očito odvija po jasno utvrđenom redu.

Za lijepih sunčanih dana lete od cvijeta do cvijeta, oprasuju ih, skupljaju nektar i pelud koji su njihova glavna hrana. Neke od njih sabiru propolis kojim oblažu zidove košnice i ispunjavaju pukotine, održavajući tako svoj dom čistim i zaštićenim od bolesti.

Pčele koje možemo vidjeti u rano proljeće rodene su krajem ljeta prethodne godine, u vrijeme kada se priroda već polako sprema za zimu. Cijelu jesen i zimu preživjele su na zalihama meda i peluda koje su za njih prikupile pčele koje su živjele tijekom prethodnog proljeća i ljeta.

Njihova briga je održavanje zajednice tijekom jeseni i zime. U ovom razdoblju mlade pčele se više ne rađaju, zajednica treba održavati dom toplim i čistim, tako da se aktivnosti uglavnom odvijaju unutar košnice. Iz košnice izlaze znatno manje jer se priroda već spremila na zimski san. Te pčele žive znatno duže, čak od šest do osam mjeseci, kako bi se u rano proljeće mogle brinuti o prvoj generaciji novih mladih pčela. Za sunčanih dana obilaze prvo proljetno cvijeće.

Početak proljeća rađaju se pčele koje imaju sasvim drugačije dužnosti od pčela koje žive tijekom zime. Budući da žive kada je priroda sva u cvatu, intenzivno rade sakupljajući zalihe potrebne zajednici tijekom jeseni i zime, stoga žive najduže šest tjedana.


Zbog promjene potreba zajednice, količine i vrste posla koji obavljaju te vanjskih utjecaja, mijenjaju im se zadaci i način života. Kada je priroda u punom cvatu, neke pčele su zaokupljene obilježanjem cvjetova uz odgovarajuće vremenske uvjete, a druge se unutar

košnice brinu za mlade i nerođene pčele. Dio njih se brine o zalihama hrane, dio da zajednica ima svježu vodu i svježi zrak koji osiguravaju mahanjem krilima, a neke od njih održavaju higijenu.

Svaki član zajednice ima određeni zadatak i kako odrastaju, tako mijenjaju zadatke, učeći od starijih članova. Život zajednice je vrlo aktivan, pčele marljivo rade i danju i noću, cijeli svoj život. Prvu polovicu života obavljaju dužnosti samo unutar košnice, a drugu izvan košnice. Imaju točno određene dužnosti i rijetko se miješaju u zadatke koji im nisu dodijeljeni. Iznimno, kada se ukaže potreba zajednice, pomažu u drugim poslovima, nakon čega se vraćaju svojim zadacima. Jedinstvo i sklad zajednice moguć je jedino kada svaki član obavlja dodijeljene dužnosti. Svaki član zajednice je jednako važan, pazi jedan na drugoga, zajedno brinu o potrebama košnice, održavajući dom za generacije pčela koje dolaze.

Bez obzira promatramo li ih izvan košnice kako dolaze i odlaze ili zavirimo malo u unutrašnjost njihova doma, možemo vidjeti kako obavljaju svoje dužnosti kao jedan savršeno usklađen organizam.

Promatrajući pčelinju zajednicu, mnogo toga možemo naučiti o važnosti brige jednih za druge, o ulozi i obavezama pojedinca u zajednici, o nesebičnom djelovanju, dužnostima, uzajamnom povjerenju... Ukratko, pčele nam pokazuju kako zajednica samo zajedničkim nastojanjem može biti jaka i živjeti skladno. ♀



***Život je univerzalan i
svugdje prisutan princip i
nema ničega u čemu
ne bi bilo života...
U prirodi ništa nije mrtvo...***

Paracelzus